

УДК 811.112.2'276

Янюк В. А.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Лисецька Н. Г.,
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ, АВСТРІЙСЬКИХ ТА ШВЕЙЦАРСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ

Діалекти відіграють важливу роль у сьогоденні та збереженні культурної спадщини будь-якого народу. Слово «діалект» походить від грецького *διάλεκτος*, що означає «розмова, спосіб висловлювання, говір». Діалектами називають різновиди певної мови, які разом із літературною формують національну мову та слугують засобами спілкування між представниками однієї територіальної або соціальної групи.

Мета дослідження полягає у виявленні та порівнянні основних фонетичних, лексичних і граматичних особливостей німецьких, австрійських та швейцарських діалектів. У роботі показано, як діалектні розбіжності впливають на взаєморозуміння між носіями німецької мови з різних країн.

Існує **кілька підходів** до визначення діалекту, його критеріїв та структурних ознак: «Представники **романської діалектологічної школи** (П. Мейєр, Ж. Жильєрон) вважали, що реально існують лише **межі окремих діалектних явищ** і їхні відображення на карті – **ізоглоси**, тому заперечували існування діалекту як цілісної мовної системи. Натомість **німецькі та швейцарські діалектологи** (Ф. Вреде, Т. Фрінгс) доводили, що діалект є **реальною мовною одиницею**, яка має **ядро та периферію**» [2].

Важливим елементом німецької культури є різноманіття народностей і багатство їхніх діалектів. Офіційною мовою вважається ***Hochdeutsch/Standarddeutsch***, або **літературна німецька**, якою користуються на телебаченні, у пресі та в офіційних документах. До прикладу, диктори радіо, коли вітають своїх слухачів, говорять [ta:x], а не [ta:k] – *Tag*, вважаючи таке вітання *Hochdeutsch*. Однак, у повсякденному спілкуванні німці часто використовують **регіональні діалекти**, що надає їхній мові особливого колориту та виразності [3, с. 71].

На всій території німецькомовних країн офіційно виділяють три групи діалектів німецької мови: верхньонімецькі, середньонімецькі та нижньонімецькі. Верхньонімецькі (*Oberdeutsch*) діалекти поширені на півдні країни. Їхня назва пов'язана не з географічним розташуванням, а з рельєфом місцевості – південна частина Німеччини є переважно гористою, тому ці діалекти називають «верхніми». Середньонімецькі (*Mitteldeutsch*) діалекти охоплюють центральні регіони країни. Саме на їхній основі згодом сформувалася сучасна літературна німецька мова. Нижньонімецькі (*Niederdeutsch*) діалекти поширені на півночі Німеччини. Вони отримали свою назву через особливості рельєфу – у цій частині країни переважають низини та рівнини [1].

В Австрії існують дві основні діалектні групи: австро-баварські (переважають в більшості регіонів) та алеманські (на заході, у Форарльберзі). Крім того, у побуті австрійці використовують «австрійську німецьку» *Österreichisches Deutsch* – національний розмовний варіант стандартної німецької мови, який включає специфічні слова (австрицизми), іншу вимову та граматичні відмінності.

У Швейцарії поширена так звана **швейцарська німецька** (***Schwyzerdütsch***). Вона є розмовною мовою в Швейцарії, а також на заході Австрії та в Ліхтенштейні. Існує близько **25 різних діалектів** швейцарської німецької. Ці діалекти активно використовуються в повсякденному житті, на телебаченні, у побуті та навіть у школах.

Особливостями німецьких діалектів з-поза інших є велика різниця у вимові приголосних і голосних. Наприклад, звук *r* може вимовлятися по-різному. Щодо лексики, то тут є чимало слів, яких немає у стандартній німецькій (*fei, gell, servus* usw.). І, звісно ж, відмінності у формах дієслів та відмінюванні: *ich gehe; Schwyzerdütsch – ich gang*.

Австрійська німецька має свої особливості, хоч і близька до стандартної німецької. Вимова є більш м'якою, деякі приголосні змінюються. Наприклад, *k – kch*. Лексика дуже відрізняється, до прикладу, *Jänner* (січень), *Marille* (абрикос), *Paradeiser* (помідор). Щодо граматики, то тут зберігаються старі форми дієслів і відмінювання [5].

Особливостями швейцарських діалектів є сильна зміна голосних і приголосних. Наприклад, *ich* – *i* або *k* – *ch*. Є багато унікальних слів, запозичених із французької та італійської мов: *Znüni* (сніданок, перекус о 9 ранку), *Velo* (велосипед). У граматиці часто опускаються закінчення.

Відмінності існують також в таких позначеннях продуктів харчування як, до прикладу, німецькою картопля буде *Kartoffeln*, австрійською – *Erdapfel*, швейцарською – *Härdöpfel*; вершки в Німеччині називають *Sahne*, в Австрії – *Obers oder Schlag*, Швейцарії – *Rahm*; булочка в Німеччині – *Brötchen*, в Австрії – *Semmel*, в Швейцарії – *Weggli*.

Існують відмінності і в позначеннях, які використовуються у сфері офіційної мови, а саме: мер в Німеччині – *Bürgermeister*, в Швейцарії – *Ammann oder Stadtpräsident*; конверт в Німеччині називають *Briefumschlag*, в Швейцарії – *Convert*, в Австрії – *Kuvert*; атестат зрілості – *Abitur* в Німеччині, *Matura* в Швейцарії та Австрії [6, с. 67].

Також можна побачити деякі відмінності в позначеннях, які використовуються у сфері транспорту: водійські права називають в Німеччині *Führerschein*, в Швейцарії – *Führerausweis*, *Fahrrad* в Німеччині називають велосипед, а в Австрії – *Velo*; квиток в Німеччині – *Eintrittskarte*, в Швейцарії – *Billet* [4, с. 151].

Отже, підсумовуючи можна сказати, що діалекти – це локальні різновиди мови, які зберігають особливості вимови, словникового складу та граматики, притаманні певному регіону. Вони відображають історію, культуру, традиції народу, що живе на цій території, а також зберігають його ідентичність.

Література

1. Барабаш О. Ю. Лексико-семантичні особливості австрійського та швейцарського варіантів німецької мови. *Перекладацькі інновації*: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / ред. кол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова та ін. Суми: СумДУ, 2010. С. 33–35. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/170a0753-e63c-4b2d-a238-39efe21adb2a> (дата звернення: 02.10.2025).
2. Железняк М. Г., Масенко Л. Т. Енциклопедія Сучасної України. К., 2007. URL : <https://esu.com.ua/article-24450> (дата звернення: 11.09.2025).
3. Кулина І. Г. Еволюційний розвиток німецької мови та її діалектів. *Записки з романо-германської філології*. 2022. №. 2 (49). С. 69–83.

4. Besch W. Dialektologie. Ein Handbuch zur deutschen und allgemeinen Dialektforschung Berlin: de Gruyter. M. : Rüggeberg Verlag, 1982. 308 S.

5. DUDEN. Cornelsen Verlag GmbH. URL : <https://www.duden.de/> (дата звернення: 23.10.2025).

6. Pohl H. D. Gedanken zum österreichischen Deutsch (als Teil der «pluriarealen» deutschen Sprache). Österreichisches Deutsch und andere nationale Varianten. Wien, 1997. S. 67–87.